

első sorban a fölösleges erdők tulajdonosaiból, másodsorban pedig más pénzügyi intézetek és tőkepénzesek bevonása által oly czélból, hogy e megye fölösleges évi fatermése lehető nagyban és állandóan kiviteli kereskedés tárgyát képezze?....

(Folytatása következik.)

Állabátalakítások az ungvári uradalomban.

Irtá: Marosi Ferencz, m. kir. erdész.

Az uralkodó fanemek ezen uradalomban: a tölgy, bükk és jegenyefenyő. A tölgy a sikon többé-kevésbé tiszta állabokat alkot, míg az előhegységek nyulványain többnyire bükk és gyertyánnal elegyítve fordul elő. Feljebb haladva, a gyertyán már elmarad s helyét a bükknek engedi át, melynek elegye az itteni tölgyesekben határozottan előnyös. Nem csak azért, hogy általa a talaj jósága fentartatik, de főleg azért is, mert tapasztalás szerint a tölgy, kedvező elegyarány mellett hossz-növekvésében sokat nyer, ágatlan, vaskos törzset alkot, s ez által műszaki czélokra kiválóan alkalmassá, és egyszersmind értékesebbé is válik. Tovább menve a hegységekbe, még mindig feltalálható a tölgy egyes melegebb lejtőkön, hegygerinczeken és sziklatömbökön, hol részint szórványosan fordul elő, részint kisebb-nagyobb csoportokat alkot. Sőt a felvidéken a fenyő közelében is látható — ritkaságképen — egy-egy százados tölgy. Sztavnán mintegy 500 m magasságban, néhány 10—15 éves tölgy egészen vidosan, tenyészik a lúcz- és jegenyefenyő között, a növekvésben mi kívánni valót sem hagyván hátra.

A tölgy ezen térfoglalásából én azt merem következtetni, hogy ezen uradalom alantabb fekvő részei, ha nem is voltak az eredeti ősállapotban teljesen tiszta tölgyesek, de valószínű, hogy a manap látható bükkállabok helyén többé-kevésbé elegyes állabok léteztek, s a tölgy ez elegyben elég népes számban fordult elő. Lehet, hogy részben az emberi kéz is közreműködött elpusztításában, másrészt azonban bizonyos, hogy a tölgy kényesebb fiatal nemzedéke a létérti küzdelemben, a tolakodó bükk által elnyomatott s így faja lassanként kiszorult, míg végre az idők folyamán át helyét egészen bükkösök foglalták el. Ez az állabelfajulás könnyen feltételezhető oly két fanemnél, mint a tölgy és bükk, melyek közül az első válogatós, míg ellenben a bükk szívós természeténél fogva az elnyomatást is sokáig képes elszenvedni s ez által győzelemre jutni. Az előadottakból kifolyólag kíváncsnak és szakszerűen indokoltnak tartom, ha az alantabb fekvő bükkösök a tölgy javára fokozatosan a lehető legkisebb területre szoríttatnak vissza. Ezen munka foganatosítására a fővölgyek felső részének, és a magasabb hegyeknek kivételével az egész uradalom kiválóan alkalmasnak mutatkozik. Ezen átalakítás mikéntjéről azonban, miután jelen értekezésem a bükkeseknek fenyevesekké leendő átalakítására szorítkozik, alkalom adtán kívánok szólni.

A tölgy felett lép fel a bükk, mely felmegy az uradalom határáig. Legfelsőbb részeiben azonban egy szakadozott szabálytalan félkörben a jegenyefenyő ékelődik be, mely felett ismét a bükk foglalja el a területet, úgy hogy a legmagasabb pontokat a bükk uralja. A jegenyefenyőnél a legnagyobb magasság, melyben az még feltalálható, 850 *m*, míg a bükk felmegy 1.000—1.200 *m*-ig.

Ezen uradalom összes erdőterülete 157.000 kat. hold. Ebből megközelítőleg:

4—6⁰/₀ tölgy,
 8—10⁰/₀ jegenyefenyő,
 88—84⁰/₀ bükk.

Ebből kiviláglik, hogy itt feltűnően túlnyomó a bükk, melyből eddig, habár szerény tőár mellett is értékesíthetők voltak a főkezelési utakhoz közel eső bükkösök mint tűzifa, alig számításba vehető mennyiségben mint műfa s 3 év óta mint szénfa megszenitve. Eddig legalább a bükkösöknek az ungvári piacához, illetőleg vasuti állomáshoz közel eső részei voltak kihasználhatók. Kérdés azonban, nem fog-e a munkács-stryi vasutvonal bénítólag hatni ezen uradalom piacaira, nem fogja-e elárasztani azoknak egy részét más, esetleg a mienknél olcsóbb fa, miáltal kénytelenek leszünk bükköseinkben az évi hozamot leszállítani s a távolabbi piactól elmaradni? Ezen bajon segíthet ugyan némileg az, ha kitűnő anyag mellett sikerül az előállítási költségeket minimumra leszállítani, s a vasutaknál lehetőleg nagy szállítási kedvezményt elérnünk. Mint örvendetes tényt jelezhetem itt, hogy az ungvári tűzifa ma már a budapesti piacot is felkeresi, s abból mult évben közel 300 kocsirakomány szállított oda, mi csak úgy volt lehetséges, hogy az addigi 52 frt vitelbér leszállított 42 frtra. A mi a bükkhaszonfát illeti, bizonyosnak mondható, hogy az a jövőben nagyobb értékkel fog birni, de hogy az más célra, mint butorlécz-gyártásra (és esetleg a közlekedési vonalak kiterjedésével vasuti talpfára) e helyt kerestetni nem fog, az kétséget alig szenved. Már pedig ezen üzlet kényes és fapazarlással egybekötött, csak részben, és pedig szállaló használatot biztosít, a szerint, a mint a sokféle igényektől feltételezett alkalmas anyag épen jelentkezik; a mellett az egész üzlet bizonytalan, s nyersanyag-szükséglete összefüggésben van a mezőgazdasági aratással, a termények árával: nincs kedvező aratás, lankad a butorvétel iránti kedv, mi ismét a gyárakban

a gyártmányok előállításának leszállítását idézvén elő, a nyersanyag-szükségletet érezhető módon apaszthatja.

Erre vonatkozólag felemlitem, hogy mult évben a csornoholovai fűrész butorgyártás czéljából itt bérbe adatván, a vállalkozó anyaga számára vevőt keresvén, nemcsak honi gyárosainktól, de a külföldiektől is tudakozódására azon választ kapta, hogy a jelenlegi kedvezőtlen terményárak folytán a munkások egy része elbocsájtatott, és butorléczvételek egyáltalán nem hajlandók. Ezt és más eseteket is egybefoglalva, azt merem állítani, hogy a butorléczgyárak, más nem előnyös tulajdonságaikat nemis tekintve, nem állandó és nem biztos fogyasztók, s mint ilyenek kétéssé teszik a bükkösök kihasználását s bizonytalanná azok jövedelmezőségét. Ezért a bükkösök fenntartása oly helyeken, hol nemesebb és értékeeseb fanemek is megfelelő otthont találnak — hacsak a viszonyok nem kényszerítenek rá — nem lehet okszerű gazdálkodás.

A mi a telített vasuti bükkászokfa alkalmazását illeti, azt hiszem, hogy ez csak a késő jövőben fog általánosabb jelleget ölteni, midőn egyáltalán nem, vagy csak korlátooltan lesz az e nemű szükséglet tölgyből fedezhető; de akkor is inkább azon bükkösök fognak keresettek lenni, melyek rendszeres úthálózattal birnak, könnyen megközelíthetők, és közel esnek a vasuti vonalakhoz.

Az előadottak nyomán nézetem az, hogy ha valahol, úgy itt felette kívánatos, hogy terjedelmes bükköseink jelentékeny része átalakíttassék tölgygyé vagy fenyővé. Szállítási viszonyaink hovatovább kedvezőbb jelleget öltenek, s ki tudja, nem fogja-e idővel az Ung völgyét egy strategiai szempontból épített vasutvonal átszelni, mely erdeink jövedelmezőségét minden tekintetben emelni fogja, és pedig annál inkább, minél keresettebb, használhatóbb és értékeesebb anyagot lesznek azok képesek szolgáltatni? De nem tekintve ezeket, bizonyos, hogy idővel

erdeink kiterjedt rendszeres úthálózattal fognak birni, minden irányban megközelíthetők lesznek, s így terményeink olcsón és biztosan kiszállíthatók levén, nagyobb értékkel is fognak birni.

De máskülönben is minden okszerű erdőgazda, azon főtörekvése mellett, hogy erdejét fentartsa, igyekezni fog egyszersmind oly fanemeket tenyészteni, melyek különböző iparczélokra keresett anyagot szolgáltatnak, hogy az egyéni vagyonosodás mellett a közjólét is gyámolittassék. A nemesebb fanemek tenyésztése általában indokolt és kívánatos ott, hol a fának csak egy része: a műfa értékesíthető, hol tehát az átalakítás oly fanemmel is történhetik, mely keresettebb a meglevőnél nemcsak most, de előreláthatólag a jövőben is, mely különböző iparczélokra szolgáltat anyagot, könnyebben elviseli a termelés és szállítás költségeit s nagyobb tőárt nyújt. A tűzifatermelésre fektetett erdőgazdaság manap már nem talál pártolókat. A faipar gyors, mondhatni rohamos fejlődése arra utalja az erdőgazdát, hogy a műfa tömegtermelésének fokozására törekedjék. Már pedig a bükk aránylag igen kevés műfát szolgáltat; hivatása az, hogy főleg tüzelőanyaggal lásson el, de szerepét ezen a téren is csökkenteni bizonyos mérvig a kőszén, s így nem lehet közömbös az erdőbirtokosra nézve, vajjon fentartsa-e nagy kiterjedésű bükköseit továbbra is, többé-kevésbé holt tőkeként, mely sem most nem nyújt jövedelmet, sem jövőben ezzel nem kecsegtet, avagy hozzá lásson már most bükköseinek olyatén való fokozatos átalakításához, mely erdejének jövedelmezőségét idővel emelje? Nemzetgazdászati és szakszemponatok egyaránt az utóbbi mellett szólnak, hangozan s sürgetvén az elv megvalósítását erélyes és szakszerű munka által. Igaz, e munka fáradságos s legtöbb esetben jelentékeny pénzállozattal összekötött, melynek kamatai épen nem, vagy csak szerényen térülnek meg a jelenlegi birtokos életében; de annál busásabban kárpótolják a későbbi uno-

kákat, kiknek érdekében senki sem tehet annyit, mint az erdőbirtokos.

Ezen fontos elv által vezéreltetve, már közel egy évtized óta tétettek ezen uradalomban kísérletek a tölgy és fenyő terjesztése érdekében. Legujabb időben pedig az állabátalakítás is megkezdett fenyő-alátelepítéssel a tiszta bükkösökben. E kísérletek most, midőn a kérdés megoldása nagyban is komoly szándékká vált, igen értékesek, mert megbízható adatokat nyújtanak azon szabályok megalkotására, melyek a további munkánál zsinórmértékül szolgálhatnak.

Az első kérdés, melyre e kísérleteknek feleletet kell adni, természetesen az, hogy kívánatos-e az átalakítás nagy munkáját rendszeresen és teljes erővel tovább folytatni? A felelet csak igenlő lehet, mert a mint fennebb jeleztem, viszonyaink olyanok, hogy okvetlenül törekednünk kell, a bükköt lehetőleg szűk határok közé szorítani. Vágható tölgyünk ez időszerint igen kevés van, az is egyes csoportokban vagy elszórtan itt-ott, többnyire gyertyán és bükk között, azt azonban be kell val-lanom, hogy a vágások rendszeres alkalmazása és sikerült erdősítések folytán a tölgy a következő fordában már eddig is jóval nagyobb területen lesz képviselve az eddiginél. A mi a fenyőt illeti, az nagyobbára csak bükkal elegyes állabokat alkot, és csak kevés belőle az, a mire ráillik a tulajdonképeni fenyő elnevezés. Ezen meglevő fakészlet is már koros, nagy részben beteges, úgy hogy fentartása egy fordán át nem remélhető, mert ez esetben nemcsak a jelenlegi készlet válnék teljesen értéktelenné, de arra sem volna kilátás, hogy ily módon a területnek fenyővel való felujulása természetes úton bekövetkeznék, vagy legalább az értékvesztességnak megfelelő sikerü lenne az erdősülés eredménye. Meghiúsítja ezt a bükk, s főleg a majdnem mindenütt lappangó bükkserdény, mely a mint a koronák zárlata lazulni kezd, gyorsan felvergődik, gyor-

sabban mint az itt ott előforduló jegenyefenyő, mely bár évtizedekig is eltűri a beárnyékolást, végül mégis áldozatul esik a bükknek. Ennek a körülménynek tudható be az is, hogy a fenyő a természet zavartalan folyama mellett a múltban nemcsak nem terjeszkedett, de ellenkezőleg a bükk által lépésről-lépésre visszaszorított. Mert a fenyő kihasználását nem előzte meg a bükk eltávolítása s így a csoportosan, vagy szálanként kiszedett fenyő helyén csakhamar ott termett a bükk. Csak mintegy évtized óta irányult a főtörekvés arra, hogy szakszerű elvek alkalmazásával a fenyő térfoglalása s terjeszkedése természetes és mesterséges úton egyaránt elősegíttessék.

Történtek ugyan előbb is, mintegy 50—60 évvel ezelőtt kísérletek a bükk kiküszöbölésére, de csak kis mértékben, kevés szakértelemmel és még kevesebb sikerrel. Egy szemtanu állítása szerint például a tichai fenyvesekben itt-ott megkísértették a bükk kiszorításával tiszta fenyveseket létesíteni, s e végből jó fenyőmagtermés után a bükköt körülgyűrűzték azon reményben, hogy az kiszárad, a megtermett tobozok pedig tiszta fenyővel vetik be a területet; e mellett valószínűleg az volt a szándékuk, hogy egészen egyenlő koru, egyenletes növekvésű állabokat neveljenek s ezért magokat az idős fenyőmagfákat is körülgyűrűzték a tobozok lehullása után.

A jó szándék természetesen dugába dőlt és a helyett, hogy a fenyő terjeszkedett volna, a bükk foglalta el egészen a területet. Az állítólagos kísérletek helyén tényleg létező és a fenyő közé beékelt kisebb, egyenlő koru bükkcsoportok legalább ezt bizonyítják.

És ez természetes is, mert mint tapasztalatok bizonyítják, a meggyűrűzött bükk, különösen ha a gyűrűzés nem tökéle-

tes, néhány évig még élél s csirázó képes magot is terem annyit, hogy bevesse a területet. Így történhetett az előbb említett kísérletek után is, míg ellenben a tobozokból kihullott fenyőmag a vastag bükk lombréteg miatt, valószínűleg nem verhetett gyökeret, a szintén körülgűrűzött idős fenyő magfák pedig gyorsan kiszáradtak, még mielőtt új magot teremhettek volna.

Mint fennebb említém a rendszeres erdőgazdálkodás csak mintegy 10 évvel ezelőtt vette kezdetét, midőn a vágások rendszeres kezelése és mesterséges erdősítések által a fenyő fenmaradása és terjeszkedése lehetőségig elősegítettett. A fokozatos felújító vágás azonban csakis a kevés bükkal elegyített fenyőerdőkben volt alkalmazható, mert a hol a bükk volt túlnyomóan nagyobb mennyiségben, ez a művelet csak úgy vezethetett volna célhoz, ha előbb a bükk fokozatosan eltávolítottatott volna s egyidejűleg a talaj is előkészített volna, a fenyőmag befogadására ártalmas bükkserdény keletkezése és megerősödése pedig megakadályoztatott volna. Ez azonban még a közelmúltban is csak jámbor óhajítás volt, mert a bükk értékesítésére gondolni sem lehetett, mivel az enemű szükségletet a hozzáférhetőbb helyekről is bőven fedezni lehetett. Még a meggyűrűzés is nehézségekbe ütközött, népünknek az ily szokatlan munkától való vonakodása folytán.

De másfelől magát a fenyőt sem lehetett volna fokozatosan kiszedni, mert ebben az esetben a szállítás költségei az utak és csusztatók hosszú időn át való fentartása miatt, nem állottak volna arányban a nyert fatömeggel. Nem maradt tehát más mód, mint a fenyőt egyszerre vágni ki s egyidejűleg szigorúan felügyelni, hogy az utak és csusztatók építéséhez kizárólag bükk használtassék; ily módon a bükk-csoportok legalább annyira meggyérültek, hogy a később alá telepített fenyőnek nem voltak nagy ártalmára, vagy ha

ártottak is annak, körülgyűrűzés által időnként segíteni lehetett a bajon.

A sztavnai erdőgondnokság Zsornova nevű vágásai ily módon kezeltettek; a mint a fenyő kivágatott, azonnal beültették a területet fenyővel, később pedig a szintén megtelepült lágyfákat és a bükkserdényt évről évre kivágatták s az eredmény az lett, hogy ha ez a szorgalmas gyomlálás folytatatik az előbbi vegyes állabok helyén idővel szép fenyő-állabok fognak diszteni.

Utolsó időben megkísérették azon bükkösök átalakítását is, melyek alatt kisebb-nagyobb mennyiségben elnyomott fenyőfiatalos küzdötte harcát a létért. Itt az eljárás egyszerűen abból állott, hogy a bükköt körülgyűrűzték s kiszáradásra kényszerítették. A tapasztalat azt mutatta, hogy a gyűrűzést legjobb nyár derekán végezni, midőn a napok legmelegebbek s midőn az elpárolgás is a legnagyobb és leggyorsabb a gyűrűzött övön, mert ezen időben leginkább akadályozva van a beheggedés, holott ez korai gyűrűzéseknél könnyen megtörténik.

Aztán gondot kell fordítani arra is, hogy a meggyűrűzés tökéletes legyen, mert ellenkező esetben kárba vesz a munka s nem érünk célra. Ha a gyűrűzés öve nem záródik, teljesen az át nem metszett pontokon, legyen bár ezek szélessége csak egy centimeter, csakhamar erezetek képződnek s a bükktrzs sinlődvé bár, de tovább él. Különösen a párkányos, egyenetlen kerülettel bíró törzseket kell, kivált ha felületük mélyedésekkel bír, jó mélyen bevágni, hogy a gyűrű tökéletesen zárodjék.

Általában az életerős fiatal törzseknél a gyűrűzött seb könnyen behegged s a fa tovább él s bár a sinlődés éveiben koronája részben elszárad, alatta új ágakat fejleszt, sőt

megtörténik, hogy csupán az alantabbi ágak fejlődnek tovább s ezek azután alantabb képezvén koronát, sokkal nagyobb árnyékot idéznek elő, mint milyen volt az eredeti koronáé. Azt lehet tehát mondani, hogy a gondatlan, felületes gyűrűzés inkább ártalmára van a megmentendő fenyőserdénynek. Tapasztalatok igazolják azt is, hogy a gyűrűzött bükk a gyűrűzést követő évben rendesen dús termést hoz, magja azonban, ha a gyűrűzési munka tökéletes volt, egytől-egyig léha; ellenben a tökéletlenül meggyűrűzött bükk éveken át terem s magja bizonyos százalékig csirázó képes, minélfogva az ilyen módon meggyűrűzött fák alatt dús serdény képződhetik s ez a célba vett fenyő felujtásra végzetessé is válhatik.

(Folytatása következik).

A május és karácsonyfákról.

Irta: Illés Nándor kir. főerdőtanácsos.

Ősi szokása népünknek, hogy május 1-én vagy piros pünkösd napján viradóra a szeretett lány ablaka elébe zöld lombos fát állít. Szinte szégyen a házra, melyben eladó lány lakik, ha nem pompázik előtte zöld üde leveleivel a gyakran szalagokkal, virágokkal is diszitett május fa.

Az egész falu lakossága örvendve nézi a szerelmesek e szemmel látható vallomását; csak az erdész az, ki gyanakvó szemekkel vizsgálja, vajjon nem valamely serdülő fiatalosa lett-e megrongálva a falu egyik vagy másik szépe kedvéért. Nincsen nyugalom addig, míg minden egyes fának származása kiderítve nincsen. Van dolga elég az erdőőröknek. Nem csoda tehát, ha az erdész, a kiben mindig van jó adag a költőiségből, ez egy esetben a rideg való embere, s a szép szokást kedvelni nem tudja.